

YAHUDİLİK, HİRİSTİYANLIK VE İSLAM'DA SÜNNETİN YERİ*

Salih ÇİNPOLAT**

Özet:

Sünnetin ilk olarak ne zaman ve kimler tarafından uygulandığı kesin olarak bilinmemektedir. Yahudiliğe göre sünnet, Hz. İbrahim ile başlamış ve Yahudiler ile Tanrı arasındaki antlaşmanın bir işareti olarak kabul edilmiştir. Bu sebeple sünnet olmak Yahudiler için dini bir emir (mitsva) kabul edilmiştir. Yahudilikte erkek çocuğun, doğumunun sekizinci günü, hem bu konuda tecrübeli hem de dini yetkinliğe sahip bir kişi (mohel) tarafından sünnet edilmesi (britmila) gerekli görülür.

Hıristiyanlık, Yahudilik içinden doğmuş bir din olduğundan ilk Hıristiyanlar da sünnetlidir. Hz. İsa, bu konuda yasaklayıcı bir hüküm belirtmemişken; Pavlus, İsa'nın öğretilerini Romalı ve Yunanlı putperestler arasında yayabilmek için sünnet şartının kaldırılmasını savunmuştur. Pavlus sünnete kalbin kötülüklerden arındırılması olarak mecazi bir anlam yüklemiştir. Bu nedenle Roma ve Yunan kültürlerinin de etkisi ile putperestlikten Hıristiyanlığa geçenler sünnet olmamıştır. Bu durum Hıristiyanlar arasında günümüzde de devam etmektedir.

İslam'ın kutsal kitabında erkeklerin sünnet olması hakkında açık bir hüküm yoktur. Hz. Muhammed ise sünneti fitratın gereği olarak görmüştür.

Anahtar Kelimeler: İbrahim, Sünnet, Mohel, Pavlus, Fitrat.

CIRCUMCISION IN JEWISH, CHRISTIANITY AND ISLAM

Abstract:

It is not known exactly when and by whom circumcision was first applied. According to Judaism, circumcision began with Abraham and was regarded as a sign of the covenant between the Jews and God. For this reason it is accepted as a religious order (mitsva) for the Jews to be circumcised. In Judaism, the eighth day of the birth of a boy is required to be circumcised (britmila) by a person (mohel), both experienced and religious in this regard. Since Christianity is a religion born out of Judaism, the first Christians are also circumcised. Jesus did not specify a prohibitive provision in this matter; Paul defended there moval of the circumcision condition in order to spread the teachings of Jesus among Roman and Greek Pagans. Paul gave a figurative meaning to the circumcision, the purification of the heart from evil. For this reason, the ones who are proselytise Christianity from paganism

* Bu makale, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsünde hazırlanan Doktora tezinden üretilmiştir.

** MEB Yönetici, e-mail, salihcinpolat@hotmail.com

hadn't been circumcised with the influence of Roman and Greek cultures. This situation still continues among the Christian nowadays. In the holy book of Islam, there is no clear provision for male circumcision. Mohammad, on the other hand, regards the circumcision as in being. According to Islam, circumcision is quite important even though it is not seen as a religious ritual as in Judaism.

Keywords: Abraham, Circumcision, Mohel, Paul, In being.

Abstract:

It is not known exactly when and by whom circumcision was first applied. According to Judaism, circumcision began with Abraham and was regarded as a sign of the covenant between the Jews and God. For this reason it is accepted as a religious order (mitsva) for the Jews to be circumcised. In Judaism, the eighth day of the birth of a boy is required to be circumcised (britmila) by a person (mohel), both experienced and religious in this regard. Since Christianity is a religion born out of Judaism, the first Christians are also circumcised. Jesus did not specify a prohibitive provision in this matter; Paul defended there moval of thecir cumcision condition in order to spread the teachings of Jesus among Roman and Greek pagans. Paul has given a figurative meaning to the circumcision, the purification of the heartf romevil. Fort his reason, the one swhoproselytise Christianity from paganism haven't been circumcised witht he influence of Roman and Greek cultures. This situations tillc ontinues among the Christian nowadays. In the holybook of Islam there is noclear provision for malecir cumcision. Mohammad, on the other hand, regards the circumcision as in being. Accordingto Islam, circumcision is quite importante venthough it is not seen as a religious ritual as in Judaism.

Keywords: Abraham, Circumcision, Mohel, Paul, In being.

1.Giriş

Sünnet, çocuğun penisinin uç kısmını örten derinin belirli bir şekil ve ölçüde cerrahi işlem ile çıkartılması veya kesilmesi işlemidir.¹Sünnet denildiğinde genellikle erkek çocukların sünneti anlaşılır ve dünyada her yıl ortalama 13 milyondan fazla erkek çocuğun sünnet edildiği kabul edilir.²

¹Çeşitli kültürlerde kadın sünneti de vardır. Kadınların üreme organlarının üst kısmında bulunan klitorisin bir kısmının kesilmesine kadın sünneti denilir. Kadın sünneti, birçok kültürde yaygınlık arz etmediğinden ve bu konuda açık bir dini hüküm olmadığından, dini bir gereklilikten ziyade Mısır, Etiyopya, Somali, Kenya, Nijerya, Sudan, Malezya, Endonezya, Singapur, Burkina Faso, Brezilya, Meksika ve Peru gibi ülkelerde farklı dinlere mensup insanlar tarafından yerel bir gelenek olarak uygulanır. Bkz. Ephraim Bennett-Louis Finkelstein, "Circumcision", *An Encyclopedia of Religion*, Editör: Vergilius Ferm, New Jersey, 1959, s. 175; Salime Leyla Gürkan, "Sünnet" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi (DİA)*, İstanbul 2010, C. XXXVIII, s. 157.

² Bkz. Mesut Yavuz-Türkay Demir-Burak Doğangün, "Sünnetin Çocuk Ruh Sağlığı Üzerine Etkisi: Gözden Geçirme Çalışması", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2012; Cilt: 1, Sayı: 23, s. 63-70.

Sünnetin kökeni ve ilk olarak ne zaman uygulanmaya başladığı kesin olarak bilinmemektedir. Arkeolojik araştırmalara göre eski Mısır'da, İbranilerde, Fenikelilerde, hatta Amerika kıtasındaki eski Azteklerde sünnetin var olduğuna dair bulgulara ve kabartma resimlere rastlanmıştır.³Mısır'daki Hıristiyan topluluğunu tanımlamak için kullanılan "Kıpti" sözcüğünün de, Yunanca "aigyptos" kelimesinden geldiği ve bu adın onlara, çocuklarını sünnet ettirdikleri için Yunanlılar tarafından verildiği belirtilmiştir.⁴

Tarihi verilere göre sünnet, eski bir gelenek olarak Arabistan, Etiyopya, Polinezya, Mısır, Amerika, Afrika ve Avustralya'nın ilkel kabilelerinde de uygulanmış ve bu uygulama genellikle çocukluktan yetişkinliğe geçiş (ergenlik) ve cemaate katılma (inisiyasyon) töreni kapsamında icra edilmiştir. Söz konusu geçiş merasiminin amacı, ergenliğe ulaşan erkek ve kızları evlilik hayatına ve sosyal yaşamda üstlenecekleri rollere hazırlamak ve ilgili kuralları öğretmek suretiyle onları yetişkin ve tam bir erkek/kız birey durumuna getirmektir. Genellikle, toplumdan tamamen soyutlanma, yarı inziva ve topluma yeniden katılma şeklindeki üç aşamadan oluşan merasimde, bilhassa erkek çocukların bu süreç yoluyla, annelerinin etkisinden, yani kadınların alanından sıyrılıp yetişkin erkekler dünyasına (avcılık ve savaşçılık) katılması hedeflenmiştir. Sosyal ve cinsel kimlik oluşturmaya hizmet eden bu geçiş töreninin ilgili aşamaları sembolik anlamda ölmeyi ve yeni kimlikle doğmayı temsil etmiştir. Erkek çocuklar için genellikle toplu halde ve kutlama havasında yapılan geçiş töreninde sünnet, kadınlığı temsil ettiğine inanılan sünnet derisi kesilerek ya da bazı topluluklarda organın alt kısmı boydan boya yarılarak uygulanmış ve böylece adayın erkeklik alanına ve yetişkinliğe adım attığına inanılmıştır. Mısırlılar ve Afrika yerlileri arasında kabul gören bir inanışa göre, erkekteki sünnet derisinin kızığa, kadındaki sünnet bölgesinin ise erkekliğe ait unsura karşılık geldiği, söz konusu derinin ya da bölgenin kesilip alınmasıyla kişinin tam erkek veya kadın durumuna gelerek evlilik hayatına hazır hale geldiği kabul edilmiştir.⁵

Bu makalede erkek sünneti uygulamasının Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'daki yeri ve önemi üzerinde durulacak; sünnet törenleri ile ilgili inanç ve uygulamalar incelenecektir.

³ Asaf Ataseven, "Sünnet Hakkında Bir Araştırma", *İslamî Araştırmalar*, İstanbul 1988, Cilt:2, Sayı:6, s. 22-23; Selami Sözübir, "Çocuk Hekimleri İçin Sünnet Bilgileri", *Türk Pediatri Araştırmaları*, 2010, Cilt: 45, Özel Sayı, s. 100-103.

⁴ Bkz. G. Wiet, "Kiptiler", *İslam Ansiklopedisi*, İstanbul: Maarif Basımevi, 1954, VI/716; Mustafa Erdem, "Kıpti Kilisesi Üzerine Bir Araştırma" *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara 1997, Cilt: 36, s. 144-145.

⁵ Gürkan, "Sünnet", s. 157.

2. Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'a Göre Sünnetin Kökeni ve Tarihi Süreci

Dinler Tarihi açısından dinler sınıflandırılırken, Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'ın, "Sami Dinler", "Orta Doğu Kökenli Dinler" ve "İlahi Dinler" gibi aynı grup içinde birlikte zikredilmiş olması⁶ve bu dinlerin ortaya çıkışları itibarıyla kronolojik olarak birbirini takip etmesi, sünnet konusundaki tarihi seyri izleme ve analiz etme imkânı sunmaktadır. Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam'da sünnetin anlam ve önemi konusunda farklı inanç ve uygulamalar olsa da, ortaya çıkışı ile ilgili ortak bir görüşe sahip olduğu belirtilebilir.

Yahudi inancına göre sünnet (*britmila*), ilk olarak Hz. İbrahim ile başlamış ve Tanrı ile yapılan antlaşmanın (*ahit*) bir işareti olarak kabul edilmiştir. Sünnet konusunda Tanah'taki ifadelerle göre Tanrı, İbrahim'e soyunu çoğaltacağını, soyundan krallar çıkaracağını, geniş topraklarda hükümranlık vereceğini belirtmiş ve "Sen ve soyun kuşaklar boyu antlaşmama bağlı kalmalısınız dedi. *Seninle ve soyunla yaptığım antlaşmanın koşulu şudur: Aranızdaki erkeklerin hepsi sünnet edilecek. Sünnet olmalısınız, sünnet aramızdaki antlaşmanın belirtisi olacak. Evinizde doğmuş ya da soyunuzdan olmayan herhangi bir yabancidan satın alınmış köleler de içinde olmak üzere sekiz günlük her erkek çocuk sünnet edilecek. Gelecek kuşaklarınız boyunca sürecek bu. Evinizde doğan ya da satın aldığınız her çocuk kesinlikle sünnet edilecek. Bedeninizdeki bu belirti sonsuza dek sürecek antlaşmamın simgesi olacak. Sünnet edilmemiş her erkek halkının arasından atılacaktır, çünkü antlaşmamı bozmuş demektir*"⁷ buyruğu ile sünnet olmanın zorunluluğunu ve önemini vurgulamıştır. Sünnet emri geldiğinde İbrahim, evindeki tüm erkekleri/hizmetçileri ve o zaman on üç yaşındaki oğlu İsmail'i sünnet etmiş; kendisi de aynı gün doksan dokuz yaşında iken sünnet olmuştur.⁸ İbrahim, daha sonra doğan oğlu İshak'ı da, Tanrı'nın kendisine buyurduğu gibi, sekiz günlük iken sünnet ettirmiştir.⁹

Hz. İbrahim'den sonraki dönemlerde de Yahudiler arasında sünnet uygulaması devam etmiştir. Musa, kayın babasının yanından ayrılarak Mısır'a giderken, Tanrı'nın ona öfkelenmesi ve onu öldürmek istemesi üzerine; karısı Tsippora, oğlunu sünnet edip kesilen sünnet derisini Musa'nın üzerine atarak "sen bana kanlı güveysin" demişve böylelikle Tanrı'yı yatıştırmıştır.¹⁰ Buna göre sünnet, Tanrı'ya karşı bir kefarete/kurban olarak da değerlendirilebilir.

⁶ Bkz. Abdurrahman Küçük- Günay Tümer- Mehmet Alparslan Küçük, *Dinler Tarihi*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2011, 30-31.

⁷ Yaratılış, 17/1-14.

⁸ Yaratılış, 17/23-27.

⁹ Yaratılış, 21/4.

¹⁰ Mısır'dan Çıkış, 4/24-26.

Tanrı'nın Musa'ya öfkelenmesi ve onu öldürmek istemesinin bir sebebi de Musa'nın, İbrahim'e emredildiği şekilde, ilk oğlunu doğumunun sekizinci günü sünnet ettirmemesidir.¹¹

Musa ile birlikte Mısır'dan çıkan İsrailoğulları'nın tüm erkekleri sünnetliken, çölde kırk yıl dolaşmaları süresince doğan çocuklar sünnet edilmemiştir. Musa'dan sonra İsrailoğulları'nın başına geçen Yeşu, yetişkin erkekleri "cenk adamı" olarak toplu sünnet ettirmiştir. Sünnet işleminden sonra Tanrı'nın, Yeşu'ya, "Mısır'da uğradığınız utancı bugün üzerinizden kaldırdım" demesi çöldeki dolaşma süresince Tanrı ile kopan bağın yeniden tesis edildiğini gösterir. Yahudilikteki bu ergen, hatta yetişkin sünnet uygulaması, Yahudi inancına/cemaatine kabul edilmenin ve *Fısıh* bayramını kutlamanın bir şartı olarak görülmüştür.¹² Yahudilerin Mısır'dan çıktıktan sonra Filistin'e yerleşinceye kadar ergen sünneti uygulamasını devam ettirdikleri, çocukların sekiz günlük iken sünnet ettirilmesininise daha sonraları yaygınlaştığı kaydedilmiştir.¹³

Hıristiyanlık, başlangıçta Yahudilik içinden bir "ihya" hareketi olarak doğduğu için, Yahudi kutsal kitabı Tanah, Hıristiyanlar tarafından da değerli kabul edilmiştir. Buna göre Tanah'ta sünnetin ortaya çıkışı ile ilgili yukarıda belirtilenler genel olarak Hıristiyanlar tarafından da kabul edilmiştir.

İslam'da sünnetin ortaya çıkışı hususunda Kur'an-ı Kerim'de net bir açıklama yer almamaktadır. Sadece Hz. Muhammed, Hz. İbrahim'in seksen yaşında iken kendi kendini sünnet ettiğini belirtmiş¹⁴ ve Müslümanlar arasında sünnetin uygulanışı ile ilgili bu yönde genel bir kabul oluşmuştur.

3. Sünnetin Yahudilikteki Yeri ve Önemi

Yahudiliğin kutsal kitabında evrenin yaratılışından itibaren insanlığın tarihi seyri anlatılmış ve bu süreçte sünnetin ilk olarak nasıl ve kim tarafından uygulanmaya başlandığı hakkında bilgi verilmiştir. Buna göre Yahudilikte, sünnet konusunda açık ve kesin hükümlerle bu uygulamaya özel bir anlam yüklenmiş ve yapılması gereken dini bir ritüel kabul edilmiştir.

Hz. İbrahim ile başlayan ve yüzyıllarca uygulanan sünnet Yahudilik açısından, özellikle sürgün dönemi ve sonrası süreçte Yahudi olan ile olmayanın en temel ayırıcı işareti olarak görülmüş ve diğer milletlere "sünnetsiz"

---

¹¹ George Robinson, *Essential Judaism (A Complete Guide to Beliefs Customs and Rituals)*, New York: Atria Paperback, 2000, s. 146; Emil G. Hirsch, Kaufmann Kohler, Joseph Jacobs, Aaron Frieden wald, Isaac Broyde, "Circumcision", <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/4391-circumcision> (Erişim: 06/05/2016)

¹² Yeşu, 5/1-10; Mısır'dan Çıkış, 12/48.

¹³ Gürkan, "Sünnet", s. 156.

¹⁴ Buhari, Enbiya, 11 (30); İsti'zan, 51 (69).

denilmiştir.¹⁵ Bu nedenle İsrailoğulları'ndan bir kadının yabancı bir erkekle evlenebilmesi için, erkeğin sünnet olması şart koşulmuş ve şöyle denilmiştir: *"Olmaz, kız kardeşimizi sünnetsiz bir adama veremeyiz dediler. Bu bizim için utanç olur. Ancak şu koşulla kabul ederiz: Bütün erkekleriniz bizim gibi sünnet olursa, birbirimize kız verip kız alabiliriz. Sizinle birlikte yaşar, bir halk oluruz. Eğer kabul etmez, sünnet olmazsanız, kızımızı alır gideriz."*¹⁶

Sünnet olmak Yahudi cemaatine katılmanın olmazsa olmaz şartı olarak değerlendirilse de; sünnetli olmanın gereklerini manevi veya ahlaki olarak da göstermek gerektiğine inanılmıştır.¹⁷ Çünkü Tanrı, *"Yalnız bedence sünnetli olanları cezalandıracağım günler geliyor diyor Rab. Mısır'ı, Yahuda'yı, Edom'u, Ammon'u, Moav'ı, çölde yaşayan ve zülüflerini kesenlerin hepsini cezalandıracağım. Çünkü bütün bu uluslar gerçekte sünnetsiz, bütün İsrail halkı da yürekte sünnetsizdir"*¹⁸ sözleriyle sünnetin maddi olması yanında "yüreğin sünnet edilmesi" anlamında manevi-dinî-ahlaki kurallara uyma olarak da anlaşılmasını vurgulamıştır. Bunun yanında Tanrı, *"Yüreği ve bedeni sünnet edilmemiş yabancıları tapınağıma aldınız, bana yiyecek olarak yağ, kan sunmakla tapınağıma kirllettiniz. Böylece iğrenç uygulamalarınızla antlaşmamı bozdunuz. Kutsal nesnelere ilişkin sorumluluğunuzu yerine getirmediğiniz. Tapınağımda bu nesnelere bakmaları için başkalarını görevlendirdiniz. Rab Yahve şöyle diyor: Yüreği ve bedeni sünnet edilmemişlerden, İsrail halkı arasında yaşayan yabancılardan hiçbiri tapınağıma girmeyecek."*¹⁹ diyerek maddi sünnet ile manevi sünnetin birbirinin bütünleyicisi olduğuna dikkat çekmiştir.²⁰

Tanah'ta, *"Sünnet edilmemiş her erkek halkının arasından atılacaktır, çünkü antlaşmamı bozmuş demektir"*²¹ denilerek sünnet emrine uymama durumunda cemaat dışına atılma cezası zikredilir. Yahudi din bilginlerine göre de sünnetsizlik günah kapsamındadır; fakat bu durum Yahudi olma özelliğini kaybettirmez. Talmud'a göre bir Yahudi sünnetli olmasa da Yahudi olma özelliğini, bir yabancı (*goy*) da sünnetli olsa da "goy" olma özelliğini

¹⁵ Bkz. 1. Samuel, 14/6, 17/26, 36; 18/25; 31/4; 2. Samuel, 1/20; Hakimler, 14/3; 15/18; Hezeikel, 32/21-32.

¹⁶ Yaratılış, 34/14-17.

¹⁷ Bkz. Yasa'nın Tekrarı, 10/16; 30/6; Yeremya, 4/4.

¹⁸ Yeremya, 9/25-26.

¹⁹ Hezeikel, 44/7-9.

²⁰ Yasanın Tekrarı, 10/16; 30/6; Yeremya, 4/4; 6/10; Mısırdan Çıkış, 6/12, 30.

²¹ Yaratılış, 17/14.

kaybetmeyecektir.²². Çünkü bir kişiye Yahudi kimliğini kazandıran, temelde Yahudi bir anneden doğmuş olmasıdır.²³

Yahudi kutsal kitabında çocuk doğuran kadının dini açıdan temiz sayılması için ne kadar süre beklemesi ve neler yapması gerektiği hakkında, "İsrail halkına de ki: Bir kadın hamile kalıp erkek çocuk doğurursa, âdet gördüğü günlerde olduğu gibi yedi gün kirliliği sayılacaktır. Çocuk sekizinci gün sünnet edilmeli."²⁴ emri verilmiştir. Burada sünnetin, kadının temizliği ile birlikte zikredilmesi, bu uygulamanın çocuğun hem dini açıdan arınması hem de temizlik ve hijyen amaçlı yapılması gerektiği şeklinde anlaşılmıştır.

3.1. Yahudilikte Sünnetin Uygulanışı (Brit Mila Töreni)

Yahudilikte antik dönemde çocuk sünneti daha basit şekilde ebeler tarafından yapılmışken; Rabbanî dönemden itibaren, onların yerini bu konuda özel eğitim almış, tecrübeli görevliler (*mohe*) almıştır.²⁵ Bu yüzden Ortodoks Yahudiler tarafından Yahudi olmayan bir doktorun yaptığı sünnet, haham onu kutsamış olsa da, geçerli bir "britmila" olarak kabul edilmez. Çünkü derinin kesilmesi yani sünnet işlemi, dindar bir Yahudi tarafından yapılması gereken dini bir tören olarak değerlendirilir.²⁶ Reformist ve Muhafazakâr Yahudilere göre ise sünnet töreni ile ilgili bilgisi olan ve dua ederek bu töreni kutsayabilecek yetkin kadın ya da erkek doktorların sünneti geçerlidir.²⁷

Günümüzde Yahudiler çocuklarını doğumunun sekizinci günü sünnet ettirmeye büyük önem verirler. Yahudi takvimine göre gün, akşam güneşin batmasıyla başladığı için, çocuğun günün hangi saatinde doğduğu, sünnet edileceği sekizinci günün belirlenmesi açısından önemli görülür ve buna göre hesaplamalar yapılır.²⁸ Yahudi kültüründe sekiz sayısı, sonsuzluğu ifade ettiği için, sekizinci gün sünnet edilmenin Yahudi toplumunun sürekli var olacağına bir göstergesi olduğu kabul edilir. Tarih boyunca büyük krallıklar kuran birçok millet yok olup gitmişken, sayıca az olmalarına rağmen Yahudilerin varlığını devam ettirmesinde, çocuklarının sekizinci gün sünnet edilmesinin ve Tanrı ile ahitleşmelerinin etkili olduğuna inanılır.²⁹

²² *Babylonian Talmud*, (BT), Abodah Zarah, 27a; Sanhedrin, 99a.

²³ Bkz. BT, Kiddushin 68b; Durmuş Arık, *Buhara Yahudileri*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2011, s. 195-196; Salime Leyla Gürkan, *Yahudilik*, İstanbul: İsam Yayınları, 2012, s. 177.

²⁴ Levililer, 12/2-3.

²⁵ BT, Shabbat, 137a-b; Gürkan, "Sünnet", s. 156.

²⁶ <http://www.turkyahudileri.com/content/view/262/223/lang.tr/> (Erişim: 19/12.2015); Mark Washofsky, *Jewish Living, (A Guide to Contemporary Reform Practice)*, New York: URJ Press, 2001, s. 143.

²⁷ Anita Diamant- Karen Kushner, *How to Raise A Jewish Child, (A Practical Handbook For Family Life)*, New York: Schocken Books, 2008, s. 182; Robinson, s. 147.

²⁸ Diamant-Kushner, s. 181; Hayrullah Örs, *Musa ve Yahudilik*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1966, s. 363.

²⁹ http://www.sevivon.com/index.php?option=com_content&task=view&id=2&Itemid=23#Content (Erişim: 19.12.2015).

Sünnet işlemi, çocuğun doğumunun sekizinci gününden önce yapıldığı takdirdegeçersiz sayılır. Bebeğin sağlığı açısından bir engel yoksa sünnet muhakkak yapılmalı, *Şabat* (cumartesi) gününe veya herhangi bir bayrama rastlasa dahi iptal edilmemelidir. Bebeğin sağlığı ile ilgili bir mazeretiolması durumunda, bu işlemdaha sonraya ertelenebilir, ancak geciktirilmemelidir. Hemofili hastası olançocukların ise, sağlık açısından sünnet edilmemesi tavsiye edilir.³⁰

Sünnet edilecek çocuk, büyükbabası veya aileden başka birinin (*kvatter*) kucağında odaya getirilir. Bu taşıma işleminin kişiye bereket getireceğine inanıldığından, çocuk sahibi olmak isteyenlere de bu işi yerine getirmesi tavsiye edilir. Sünnet sırasında bebeği tutma, yani kirvelik görevi (*sandek*), genellikle büyükbaba tarafından yerine getirilir.³¹ Kirvenin oturduğu sandalyenin sağ tarafında "İlyas'ın sandalyesi" denilen bir sandalye yer alır. Sünnet edilecek çocuk önce bu sandalyeye konulur, sonra da oradan alınarak kirvenin kucağına oturtulur. Bunun nedeni her doğan erkek çocuğun beklenen *Mesih*³² olma ihtimali ile Mesih'in habercisi ve öncüsü, çocukların koruyucusu, ahit peygamberi İlyas'ın sandalyesinde karşılanması geleneğidir.³³ Bu sandalyenin sünnetin etkisi ya da tehlikesi geçinceye kadar üç gün yerinden kaldırılmaması gerektiğine inanılır.³⁴

Sünnet konusunda tecrübeli kişi olan *mohel*, her iki tarafı da keskin bıçağı ve penisin zarar görmesini ve derinin düzgün kesilmesini sağlayan koruyucu kalkanı kullanarak sünnet işlemini gerçekleştirir.³⁵ Sünnet töreni esnasında bir kısmı ritüele eşlik eden *rabbi* veya *mohel* tarafından, bir kısmı da bebeğin babası tarafından okunan, Tanrı'nın yüceliği ve mükemmelliğinin vurgulandığı kutsama ve şükür dualarına katılımcılar da iştirak eder. Çocuğun babası: "*Hamdolsun sana, ebedi olan, Tanrımız, bizi buyruklarıyla kutsallaştıran ve bu çocuğu Abraham'ın cemaatine katmayı bize emreden, dünyanın hükümdarı!*" dediğinde, orada hazır bulunanlar da "*Cemaate nasıl girdiyse, dine, evliliğe, iyi işlere de öylece girsin.*" diye dua eder. Böylece, Tanrı'nın ve İbrahim'in adı anılarak kutsanan çocuğun, *Tora'nın* kurallarına uygun yaşaması, iyi bir kısmetinin ve şansının olması dilenir. Çocuğa ad verme işlemi de sünnet

³⁰ Robinson, s. 147; Gürkan, *Yahudilik*, s. 176-177; Washofsky, s. 144.

³¹ Diamant-Kushner, s. 182-183; Washofsky, s. 143.

³² Yahudilikte özellikle Babil sürgününden sonra (M.Ö. 6. yüzyıl) onları bu esarettten kurtaracak ve Mabel'di inşa ederek Kral Davud dönemindeki gibi tekrar eski ihtişamlı günlerine kavuşturacak bir kurtarıcı/Mesih geleceği inancı yaygındır. Bkz. Abdurrahman Küçük, *Dönmeler (Sabatayistler) Tarihi*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2010, s. 102-113; Ekrem Sarıkçıoğlu, *Dinlerde Mehdi Tasavvurları*, Samsun 1997.

³³ Bathja Bayer, "Elijah" *Encyclopaedia Judaica*, Cilt: VI, s. 337-338; Örs, s. 363-364.

³⁴ Robinson, s. 148.

³⁵ Yusuf Basalel, *Yahudilik Ansiklopedisi I*, İstanbul: Gözlem Yayıncılık, 2001, I/108.

esnasında gerçekleşir. Çocuğa verilen ad ile ilgili kısa bir açıklama yapılarak dualar edilir. Sünnet işlemi bittikten sonraki uygulamalar daha çok yemek eşliğinde bir kutlama havasında devam eder. *Mohelya* da *rabbi* şarabı kutsayarak biraz içer ve çocuğa da birkaç damla emdirir. Sonra çocuk annesine teslim edilir. Böylece Yahudi toplumuna bir üye daha katılmış olur. Bu tören esnasında "minyan" denilen en az on Yahudi yetişkinin ve özellikle çocuğun babasının hazır bulunmasına özen gösterilir.³⁶ Ancak günümüzde sünnet uygulaması, özellikle büyük şehirlerde yaşayan bazı Yahudiler tarafından hastanede yaptırıldığı, bu esnada çocuğun ameliyathanede tek başına olduğu ve dolayısıyla babası ya da on kişilik *minyan* oluşturma imkânının olmadığı da belirtilir. Çocuğun sünnetinin tamamlanması ve adının konulmasının ardından, Tanrı ile ahdinin yapılmasının şerefine törende hazır bulunan davetlilere "Seudat Brit Mila" ya da "Seudat Mitsva" denilen bir yemek ziyafeti verilir.³⁷

Ortodoks Yahudilikte sünnet uygulaması Yahudi olmanın bir gereği olarak, çocuğun anne babasının evli olup olmadığına bakılmaksızın yapılması gerekir. Çünkü bir çocuğun Yahudi kabul edilmesi için annesinin Yahudi olması yeterlidir. Yahudi erkek çocuğu da, Tanrı ile yapılan ahdin/antlaşmanın görünür işareti olarak sünnet edilmelidir.³⁸

Çocuğun sünneti, Yahudi kurallarına uygun yapılmamışsa, bu sünnetindinen geçerli olabilmesi için *mohel* tarafından çocuğun penisinden çok az da olsa kan akıtılması gerekli görülür (*hatafat dam brit*). Üç aylık veya daha büyük yaşta sünnet edilmemiş bir çocuk, evlat edinildiğinde, birisi sünnet edecek *mohel* olmak üzere en az üç yetişkin Yahudi'nin şahitliğinde sünnet edilmelidir.³⁹

Liberal Yahudiler arasında, hem erkek hem de kız çocuklar için ahit merasimi (*brit/brita*) adı altında ahdin devamına yönelik kutlama yapılır ve sünnet işlemi de erkek çocuklar için bu merasimin bir parçası olarak kabul edilir.⁴⁰

Reform Yahudilerinden bazıları sünnet uygulamasına karşı çıkarak bunun barbarca bir ritüel olduğunu ve modasının geçtiğini söyleseler de, son yıllarda Reformist Yahudiler arasında da sünnet uygulamasının yaygın olduğu belirtilir.⁴¹

³⁶ Bkz. Washofsky, s. 141-142; Diamant-Kushner, s. 182-183; Gürkan, *Yahudilik*, s. 177; Örs, s. 364; <http://www.israelsjudaica.com/birth-brit.htm> (Erişim: 02/12/2015).

³⁷ Robinson, s. 149; Basalel, *Yahudilik Ansiklopedisi*, I/108.

³⁸ Gürkan, *Yahudilik*, s. 177.

³⁹ Diamant-Kushner, s. 191-192.

⁴⁰ Gürkan, *Yahudilik*, s. 178.

⁴¹ Washofsky, s. 141.

Yahudilikte erkek çocuklar için düzenlenen sünnet törenlerine (*britmila*) karşılık, kız çocukları için de, mezheplere göre "brit bat", "simhat bat", "zeved ha bat" şeklinde değişik adlarla ifade edilen törenler yapılır. Ailelerde erkek çocuk için yapılan törenler ile kız çocuğu için yapılanlar arasındaki bariz farklardan dolayı, bu ayrımı en aza indirmek maksadıyla Reformist ve Feminist Yahudilerin etkisiyle *brit bat* töreni yaygın olarak 1960'lardan itibaren kutlanmaya başlanmıştır.⁴² *Brit bat* töreninin dini anlamda bir zorunluluğu ve belirli bir zamanı yoktur. Annenin kutlama için kendini sağlık açısından iyi hissettiği bir zamanda evde veya sinagogda yapılabilir. Genellikle bu törende başlangıçta çocuk için kutsama amaçlı dualar okunur. Tören yapılacak yerde mumlar, kandiller yakılır. Bazı aileler erkek çocukların sünnetinde olduğu gibi Mesih'in müjdecisi olarak kabul edilen İlyas'ın sandalyesini de tören esnasında bulundurur. Şarap kutsanır ve bir damla çocuğa verilir. Böylece kız çocuğunun Yahudi toplumunun bir üyesi olduğuna ve kuşaklar boyu süren Tanrı ile ahitleşmeye dahil olduğuna inanılır. Bu törende çocuğu kutsama ifadeleriyle birlikte, elini *Tora* rulolarına dokundurma, çocuğu dua şalı ile sarma, suya daldırma gibi uygulamalar da yapılır. Kız çocuklarına genelde suya daldırma işleminden sonra ad verilir. Tören sonunda davetlilere bir yemek ziyafeti düzenlenir. Misafirler de bebeğin ömrünün hayırlı olması dileklerini sunar.⁴³

Yahudilikte erkek çocukların, sağlık açısından ciddi bir problemi yoksa doğumunun sekizinci günü sünnet edilmesine (*britmila*) ve bir tören ya da kutlama yapılarak bu mutluluğun paylaşılmasına önem verilir.

4. Sünnetin Hıristiyanlıktaki Yeri ve Önemi

Hıristiyanlık, Yahudilik içinden doğmuş, Roma ve Grek kültürleri etkisinde gelişmiş bir dindir. Bu nedenle Hıristiyanlıkta, Yahudiliğin Kutsal Kitabı Tanah da kutsal sayılmış, Tanrı'nın geçmişte Nuh, İbrahim ve Musa ile ahit/antlaşma yaptığı kabul edilmiş, ancak İsa ile yapılan ahit/antlaşmanın diğerlerinden farklı olduğuna dikkat çekilmiştir. Buna göre Tanrı, İsa ile insanlığa hitap etme ve emir-yasak koyma anlayışını değiştirmiştir.⁴⁴

Gerek İsa'nın Yahudilikteki bazı uygulamalara yönelik eleştirileri gerekse Hıristiyanlığın İsrailoğulları dışındaki milletlere yayılmasında ve bu günkü anlamıyla yeniden yorumlanmasında büyük etkiye sahip Pavlus'un yorumlarıyla farklı bir anlayışa bürünen Hıristiyanlık bazı konularda

⁴² Washofsky, s. 141; Robinson, s. 149-150.

⁴³ Bkz. Diamant-Kushner, s. 184-188,191; <http://www.israelsjudaica.com/birth-brit.htm> (Erişim: 02/12/2015)

⁴⁴ Mehmet Alparslan Küçük, *Kutsal Kitap Anlayışı (Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam Örneği)*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2009, s.87-89; Thomas Michel, *Hıristiyan Tanrı Bilimine Giriş*, İstanbul: Orhan Basımevi, 1992, s. 12.

Yahudilerden ayrılmıştır.⁴⁵Yahudiliğe göre İbrahim ile başlayan ve önemli bir dini emir (*mitsva*) olarak uygulanmaya devam eden sünnete de bu süreçte farklı bir anlam yüklemiştir.

İsa ve ona inanan ilk havariler Yahudi toplumunda doğup büyümüşdür. Bu nedenle Yahudi toplumunun bir üyesi olarak ilk Hıristiyanların sünnetli oldukları kabul edilir.⁴⁶ Nitekim Hıristiyanlığın Kutsal Kitabında, "*Sekizinci gün çocuğun sünneti için geldiler. Ona babası Zekeriya'nın adını vereceklerdi. Ama annesi, hayır, adı Yahya olacak dedi.*"⁴⁷ ifadesiyle Vaftizci Yahya'nın; "*Sekizinci gün, çocuğu sünnet etme zamanı gelince, kendisine İsa adı verildi. Bu, O'nun ana rahmine düşmesinden önce meleğin O'na vermiş olduğu isimdi*"⁴⁸ ifadesiyle de İsa'nın Yahudi kuralları gereği sekiz günlükken sünnet edildiğindenve ad verildiğinden bahsedilir.

İsa'nın yaşadığı dönemde sünnet uygulaması Yahudi kuralları gereği cumartesi günü dahi gerçekleştirilmiştir. İsa, cumartesi (Şabat) günü bir hastayı iyileştirdiği için Yahudiler tarafından kınanınca, onlara (aslında dini bir emir değil atalarından gelen bir gelenek olan) sünnet, cumartesi terk edilmediği halde, bir kişiyi iyileştirmek neden günah olsun, diyerek tepki vermiştir.⁴⁹İsa, bu sözüyle hem sünnetin gerekliliğine bir göndermede bulunmuş hem de cumartesi (*Şabat*) yasaklarındaki çelişkiye dikkat çekmiştir. Pavlus, İsa'nın öğretilerini kabul ettikten sonra Hıristiyanlığın putperestler arasında yayılmasını kolaylaştırmak için, bu yeni dine girenlerin Yahudi kanunlarına uymayabileceğini düşünmüş ve sünnet gibi zor gelebilecek bazı dini yükümlülüklerden onları muaf tutmuştur. Pavlus tarafından verilen dini içerikli tavizler, yeni Hıristiyan olanların, Yahudi şariatına uyup uymama veya hangilerine ne kadar uyacakları konusunda tartışmaların başlamasına sebep olmuştur. Bu anlaşmazlığın giderilmesi için Pavlus Kudüs'e gelmiş ve 49-50 yıllarında "Havariler Konsili"ni toplamıştır. Pavlus bu Konsilde, Anadolu'da Hıristiyanlaştırdığı insanların durumundan bahsetmiş ve Hıristiyanların çoğalmasında için, bu dine yeni girecek olanlara kolaylık gösterilmesinin gereği üzerinde durmuştur. Yeni Ahit'te belirtildiğine göre Petrus da (öl. M.S. 67) bu konudaki uzun tartışmalardan sonra orada bulunanlara şöyle seslenmiştir: "*Kardeşler, diğer uluslar Müjde'nin bildirisini benim ağızımdan duyup inansınlar diye Tanrı'nın uzun zaman önce aranızdan beni seçtiğini biliyorsunuz. İnsanın yüreğini bilen Tanrı, Kutsal Ruh'u tıpkı bize verdiği gibi*

⁴⁵ Bkz. Şinasi Gündüz, *Pavlus Hıristiyanlığın Mimarı*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2011; Fuat Aydın, *Pavlus Hıristiyanlığına Giriş*, Ankara: Eski Yeni Yayınları, 2011.

⁴⁶ *Dinler Tarihi Ansiklopedisi*, İstanbul: Gelişim Yayınları, II/299, 300.

⁴⁷ Luka, 1/59.

⁴⁸ Luka, 2/21.

⁴⁹ Yuhanna, 5/2-16; 7/21-24.

onlara da vermekle, onları kabul ettiğini gösterdi. Onlarla bizim aramızda hiçbir ayırım yapmadı, iman etmeleri üzerine yüreklerini arındırdı. Öyleyse, ne bizim ne de atalarımızın taşıyabildiği bir boyunduruğu öğrencilerin boynuna geçirerek şimdi neden Tanrı'yı sınıyorsunuz? Bizler, Rab İsa'nın lütfuyla kurtulduğumuza inanıyoruz; onlar da öyle."⁵⁰ Böylece Yahudi ırkıdan olmayanların sünnetten muaf tutulmasını istemiştir. Konsil, putperestlerden Hıristiyanlığa girenler için, putlara kurban edilen murdar etlerden, kandan, boğulmuş hayvan etinden yemeyi ve zina yapmayı yasaklamış ve başka bir sınırlama getirilmemesine karar vermiştir. Konsil sonucu kurtuluş için Yahudi hukukuna bağlı olmaya gerek olmadığı ve bunun bir parçası olarak sünnet olmanın da diğer uluslardan (gentileler) Hıristiyanlığı kabul edenler için zorunlu olmaması gerektiği kararlaştırılmıştır.⁵¹

Havariler Konsili'nden sonra, Hıristiyanlar arasında iki grup ortaya çıkmıştır. Bunlardan birisi Pavlus'un görüşlerinin hâkim olduğu grup, diğeri de "Yahudi-Hıristiyanlar" grubu olmuştur. Pavlus da Galatyalılara yazdığı mektupta, Petrus'a İncil'i "sünnetlilere", kendisine ise "sünnetsizlere" bildirme görevi verildiğinden bahsetmiştir.⁵²

Pavlus, "*O halde Yahudi'nin ne üstünlüğü var? Sünnetin yararı nedir? Her yönden çoktur. Birincisi, Tanrı'nın sözleri Yahudilere emanet edildi.*"⁵³ diyerek Yahudiler için sünnetin önemini belirtmiş ve Yahudilerin baskısı nedeniyle, annesi Yahudi babası Grek olan Timoteyus'u sünnet ettirmiştir.⁵⁴ Ancak, kurtuluş için Yahudi kanunları (Eski Ahit) yerine İman'ı (Yeni Ahit) vurgulayan Pavlus, yeni anlamıyla sünneti, fiziki olmaktan ziyade manevi bir durum (kalbin sünneti) diye tanımlamış ve Yahudi soyundan olmayan Hıristiyanların sünnet edilmesine şiddetle karşı çıkmıştır. "*Kutsal Yasa'yı yerine getirirsen, sünnetin elbette yararı vardır. Ama Yasa'ya karşı gelirsen, sünnetli olmanın hiçbir anlamı kalmaz. Bu nedenle, sünnetsiz olanlar Yasa'nın buyruklarına uyarırsa, onlar da sünnetli sayılmayacaklar mı? Sen Kutsal Yazılara ve sünnete sahip olduğun halde Yasa'yı çiğniyorsan, bedence sünnetli olmayan, ama Yasa'ya uyan kişi seni yargılamayacak mı? Çünkü ne dıştan Yahudi olan gerçek Yahudi'dir, ne de görünüşte, bedensel olan sünnet gerçek sünnettir. Yalnız içten Yahudi olan Yahudi'dir. Sünnet de yürekle ilgilidir; yazılı yasanın değil, Ruh'un işidir. İçten Yahudi olan kişi, insanların değil, Tanrı'nın*

⁵⁰ Resullerin İşleri, 15/1-11.

⁵¹ Bkz. Resullerin İşleri, 15/19-29; Ahmet Hikmet Eroğlu, "Hıristiyanlığın Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış" *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara 2000, Cilt: 41, s. 310-311.

⁵² Galatyalılar, 2/7-8.

⁵³ Romalılar, 3/1-2.

⁵⁴ Resullerin İşleri, 16/1-3.

*övgüsünü kazanır*⁵⁵ diyerek önemli olanın fiziksel anlamda sünnet olmak değil manevi olarak "imanın" gereklerinin yerine getirilmesi olduğunu vurgulamıştır.

Pavlus, "Yeni Ahit'te yer alan, *"Ancak herkes Rab'bin kendisi için belirlemiş olduğu duruma uygun olarak, Tanrı'dan aldığı çağrıya göre yaşasın. Bunu bütün inanlı topluluklarına buyuruyorum. Bir kimse sünnetliyken mi çağrıldı, sünnetsiz olmasın. Bir kimse sünnetsizken mi çağrıldı, sünnet olmasın. Sünnetli olup olmamak önemli değildir. Önemli olan, Tanrı'nın buyruklarını yerine getirmektir. Herkes ne durumda çağrıldıysa, o durumda kalsın.*"⁵⁶ve "Bakın, ben Pavlus size şunu söylüyorum, sünnet olursanız Mesih'in size hiç yararı olmaz. Sünnet edilen her adamı bir daha uyarıyorum: Kutsal Yasa'nın tümünü yerine getirmek zorundadır. Yasa ile aklanmaya çalışan sizler, Mesih'ten ayrıldınız, Tanrı'nın lütfundan uzak düştünüz. Ama biz aklanmanın verdiği umudun gerçekleşmesini Ruh'a dayanarak, imanla bekliyoruz. Mesih İsa'da ne sünnetlilik ne de sünnetsizlik bir işe yarar; yalnız sevgiyle etkin olan iman değeridir"⁵⁷ sözleriyle sünnet konusundaki görüşünü açıklamıştır. Pavlus'un, "Bedende gösterişe önem verenler, sırf Mesih'in çarmıhı uğruna zulüm görmemek için sizi sünnet olmaya zorluyorlar. Oysa sünnetli olanların kendileri bile Kutsal Yasa'yı yerine getirmiyorlar. Onlar bedenlerinizle övünebilmek için sünnet olmanızı istiyorlar. Bana gelince, Rabbimiz İsa Mesih'in çarmıhından başka bir şeyle asla övünmem. O'nun çarmıhı aracılığıyla dünya benim için ölüdür, ben de dünya için. Sünnetli olup olmamanın önemi yoktur, önemli olan yeni yaratılıştır. Bu kurala uyanların hepsine ve Tanrı'nın İsrail'ine esenlik ve merhamet olsun."⁵⁸ ifadeleriyle de aynı şekilde fiziksel sünnet olmanın değil, Tanrı'nın buyruklarına uymanın kurtuluş için gerekliliğini ve Yahudilik açısından dini bir emir kabul edilen fiziksel sünnetin gereksiz olduğunu vurgulamıştır. Pavlus, iman için sünnetin şart olmadığını belirttiğinden⁵⁹ o dönemlerde Hıristiyanlığı kabul eden Romalılar ve diğer "yabancılar" sünnet olmamıştır.

Hıristiyanlıkta gerek Doğu gerekse Batı Kiliselerinde İsa'nın sünnet edildiği gün (Jülyen takvimine göre 1 Ocak) kutsal sayılmış, ancak sünnet uygulaması Yahudilerle bağlantısı sebebiyle Katolik dünyasında olumsuz bir içeriğe sahip olmuş ve 1442'de Papalık tarafından resmen yasaklanmıştır. Sünnet, Katolik olmayan Mısır (Kıptî), Etiyopya ve Eritre'deki bazı Hıristiyanlar tarafından

⁵⁵ Romalılar, 2/25-29.

⁵⁶ 1. Korintliler, 7/17-20.

⁵⁷ Galatyalılar, 5/2-6.

⁵⁸ Galatyalılar, 6/12-16.

⁵⁹ Resullerin işleri, 15/1-21; Filipliler, 3/2-3; Romalılar, 2/25; 3/29-31; 1. Korintliler, 7/17-18; Titus, 1/10-16.

uygulansa da, cemaate yeni katılanlar için bir gereklilik olarak görülmemiştir.⁶⁰

Yeni Ahit'te, "Mesih'in gerçekleştirdiği sünnet sayesinde günahlı benliğinizden soyunarak elle yapılmayan sünnetle O'nda sünnet edildiniz."⁶¹denilerek "Hıristiyan kimliğinin belirleyicisi" manasında maddi sünnetin yerine "vaftiz" uygulaması konulmuştur.⁶² Tanrı, insanı yarattıktan sonra bunun "çok iyi" olduğunu söylemişse⁶³ insanın sünnet derisi ile doğmasının bir eksiklik olmadığı savunulmuştur.⁶⁴ Bu nedenle Hıristiyanların büyük bir çoğunluğu çocuklarını sünnet ettirmemektedir.

5. Sünnetin İslam'daki Yeri ve Önemi

İslam dini, hem ilk müntesiplerinin Sami kökenli olması hem de Arabistan'da ortaya çıkması itibariyle Yahudilik ve Hıristiyanlık ile tarihi hafıza bakımından önemli bir bağa sahiptir. Kur'an-ı Kerim'de geçmiş milletlerden örnek verilirken çoğunlukla Yahudi ve Hıristiyanlığın tarihi sürecine atıflar yapılmıştır. Bu nedenle Yahudilikte dini emir olarak görülen, Hıristiyanlıkta ise tam tersine mecazi bir anlam yüklenerek uygulaması kaldırılan sünnet konusunda İslam'ın tutumu önem arz etmektedir.

İslam'ın kutsal kitabı Kur'an-ı Kerim'de sünnet olma ile ilgili açık bir ayet yoktur. Ancak, "Sonra da sana, Hakka yönelen İbrahim'in dinine uy. O, Allah'a ortak koşanlardan değildi diye vahyettik"⁶⁵ ve "Bir zaman Rabbi İbrahim'i bir takım emirlerle sınamış, İbrahim onların hepsini yerine getirmiş de Rabbi şöyle buyurmuştu: Ben seni insanlara önder yapacağım"⁶⁶ ayetlerinin dolaylı olarak sünnetten bahsettiği iddia edilmiştir. Birinci ayetteki "İbrahim'in dinine uy" emrinin "sana vahyedilmeyen bir konuda İbrahim'in dinine uy" olarak anlaşılması gerektiği, sünnet olma konusunda ayet olmadığından, İbrahim'in milletinde sünnet olmak farz olduğuna göre bu ayete dayanarak İslam'da da sünnet olmanın, vacip (farz) olduğu sonucunun çıkarılabileceği (Şafiiler tarafından) savunulmuştur. İkinci ayetteki "bir takım emirler" den maksadın ise temizlik ile ilgili olduğu ve bunlar arasında sünnet olmanın da yer aldığı iddia edilmiştir.⁶⁷

⁶⁰ Gürkan, "Sünnet", s. 156-157.

⁶¹ Koloseliler, 2/11-12.

⁶² Koloseliler, 2/11-13; Galatyalılar, 3/23-29.

⁶³ Yaratılış, 1/31.

⁶⁴ Michael Glass, "The New Testament and Circumcision" <http://www.cirp.org/pages/cultural/glass1/> (19/03/2017).

⁶⁵ Nahl, 16/123.

⁶⁶ Bakara, 2/124.

⁶⁷ Ahmet Yaşar, "Kaynaklara Göre Sünnet Olmak" *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, [Prof. Dr. Ömer Yiğitbaşı'na Armağan], 1987, Sayı: 4 s. 419-420, 424.

H. Muhammed, "Beş şey fitrattandır: Sünnet olmak, etek tıraşı, tırnakların kesilmesi, koltukaltı tıraşı, bıyıkların kısaltılması..."⁶⁸ diyerek sünneti de diğer temizlik amaçlı yapılan fiillerle birlikte zikretmiş, bu nedenle erkeklerin sünnetinin yaratılışı bozma anlamı taşımadığı, insana yaraşır, fitrata uygun bir fiil olduğu belirtilmiştir.⁶⁹

H. Muhammed'in yeni Müslüman olmuş bir kişiden küfür alameti olan saçını kesmesini ve sünnet olmasını istemesi⁷⁰ ve H. İbrahim'in seksen yaşında iken kendi kendini sünnet ettiğini⁷¹ söylemesi de Müslümanlar için erkek sünnetini önemli hale getirmiştir. İslam'daki mezheplerden Şafilik ve Hanbeliliğe göre erkeklerin sünnet olmasının hükmü "vacip" (farz); Malikilik ve Hanefiliğe göre ise "sünnet"tir.⁷²

5.1. İslam'da Sünnetin Uygulanışı

İslam'da erkek çocukları sünnet ettirmek önemsenir ve gerekli görülür. Sünnet edecek kişinin bu konuda ehil ve tecrübeli olmasına dikkat edilir. Ancak Yahudilikte olduğu gibi, dini yetkinliğe sahip olması zorunlu bir durum değildir.

İslam'da sünnet olmanın zamanı konusunda, çocuk yedi veya kırk günlük iken, yedi ya da dokuz yaşında, yedi-on yaş arası, ergenlik çağına girmeden önce herhangi bir zaman gibi farklı görüşler vardır.⁷³ Ancak sünnetin yapılma zamanını belirleyen kesin bir dini hüküm yoktur.

Müslümanlar arasında çocuğun ergenlik çağına gelip dini açıdan sorumlu sayılmasından önce sünnet ettirmek gerektiği hususunda görüş birliğinin olduğu söylenebilir. Günümüzde bazı aileler, çocuklarının sünnet edilmesi münasebetiyle sünnet düğünü/töreni yapmakta, şenlik düzenlemekte ve çeşitli ikramlarda bulunarak bu mutluluğu kutlamaktadır.

6. Sonuç

Tarihi ve arkeolojik verilere göre çok eski dönemlerden beri dünyanın çeşitli bölgelerinde uygulandığı anlaşılan sünnet, Yahudiliğe göre İbrahim ile başlamıştır. İbrahim'in oğlu İshak'ın soyundan gelen İsrailoğulları/Yahudiler için sünnet, Tanrı ile ahit yapmanın ve seçilmişliğin bir işaretidir. Hatta sünnetli olmak Yahudi olmanın en temel belirleyici unsurlarından sayılır. Bu nedenle erkek çocukların doğumunun sekizinci günü sünnet edilmesi dini bir emir ve ritüel olarak kabul edilir.

⁶⁸ Buhari, Libas, 63 (105)-64 (106-107); Ebu Davud, Taharet, 28 (53-54); Nesai, Taharet, 8-10; İbn Mace, Taharet, 8.

⁶⁹ Nebi Bozkurt, "Sünnet", *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul, 2010, C. XXXVIII, s. 158.

⁷⁰ Ebu Davud, Taharet, 129 (356).

⁷¹ Buhari, Enbiya, 11 (30); İsti'zan, 51 (69).

⁷² Bozkurt, "Sünnet", s. 158; Yaşar, s. 424-426.

⁷³ Yaşar, s. 426-427.

Yahudilikte sünnet, sıradan bir tıbbi müdahale olarak görülmediğinden çocuğu sünnet edecek kişinin hem bu konuda ehil olmasına hem de dini açıdan yetkin olmasına önem verilir. Günümüzde bazı Reformist ve Liberal Yahudiler sünnete bu kadar dini anlam yüklenmesine karşı çıksa da Yahudilerin hemen tamamı erkek çocuklarını sünnet ettirmektedir.

Hıristiyanlık, Yahudilik içinden doğmuş bir din olduğundan, ilk Hıristiyanlar Yahudi toplumunun bir üyesi olarak çocuk iken sünnet edilmiştir. Havariler, Tanah'ın bu konudaki kesin emrine karşı gelerek sünnet aleyhine bir tutum içine girmemiştir. Ancak Pavlus, İsa'nın öğretisinin İsrailoğulları dışındaki milletlere ulaştırılması sürecinde, sünneti bir engel olarak görmüştür. Bu sebeple İsrailoğulları dışındaki putperest milletlerden İsa'nın öğretisini kabul edenlerin sünnet olma zorunluluğundan muaf tutulmasını istemiştir. O, sünnetin sadece maddi olarak değerlendirilmesinin eksik olduğunu vurgulamış ve kalben Tanrı'nın emirlerine uymayanların sünnetli olması bir anlam ifade etmediği gibi, İsa'nın yüceliğini kabul ederek vaftiz olmuş ve kutsal Ruh ile dolmuş (kalbi sünnetli) bir kimse için de bedenen sünnetsizliğin bir eksiklik olmadığını belirtmiştir. Pavlus'un telkinleri sayesinde özellikle Romalılar ve Yunanlılar arasında Hıristiyanlık yayılmış ve bu toplumların kültürünün de etkisi ile sünnet işlemi uygulanmamıştır. Hıristiyan inancına göre sünnet, Tanrı'nın lütfuna mazhar olmak için gerekli bir uygulama olarak görülmemektedir.

İslam'ın kutsal kitabında erkeklerin sünnet edilmesi ile ilgili net bir açıklama yoktur. Hz. İbrahim'in diğer oğlu İsmail'den geldiği kabul edilen Araplar arasında erkek sünneti uygulanagelmıştır. Hz. Muhammed de sünneti yasaklamamış ve fitrat gereği temizlik amaçlı bir uygulama olarak görmüştür. İslam'da erkek sünneti dini anlamda muhakkak uygulanması gereken "farz" olarak değerlendirilmese de, sünnet olmaya önem verilir. Ancak Yahudilikte olduğu gibi dini bir ritüel olarak görülmediğinden sünnet işlemi yapacak kişinin dini yetkinliğe sahip olması şartı aranmaz.

Kaynakça

Açıklamalı Kutsal Kitap, İstanbul: Yeni Yaşam Yayınları, 2010.

Arık, Durmuş, *Buhara Yahudileri*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2011.

Ataseven, Asaf, "Sünnet Hakkında Bir Araştırma", *İslami Araştırmalar*, İstanbul 1988, Cilt:2, Sayı:6, s.22-24.

Aydın, Fuat, *Pavlus Hıristiyanlığına Giriş*, Ankara: Eski Yeni Yayınları, 2011.

Babylonian Talmud (BT), (The Standard Formatted PDF and HTML Editions) (<http://halakhah.com/>).

- Basalel, Yusuf, *Yahudilik Ansiklopedisi I*, Gözlem Gazetecilik Basın ve Yayın A.Ş., İstanbul 2001.
- Bayer, Bathja, "Elijah" *Encyclopaedia Judaica*, (Ed.: Fred Skolnik, Michael Berenbaum), USA: Thomson Gale, 2007, C. VI, s. 335-338.
- Bennett, Ephraim -Louis Finkelstein, "Circumcision", *An Encyclopedia of Religion*, Editör: Vergilius Ferm, New Jersey, 1959, 175.
- Bozkurt, Nebi, "Sünnet" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, C. XXXVIII, s.157-159.
- Buhari, Ebû Abdillâh Muhammed b. İsmâil (ö. 256/870), *el-Câmiu's-Sahih*, (Mütercim: Mehmed Sofuoğlu), İstanbul: Ötüken Neşriyat, 1989.
- Diamant, Anita- Karen Kushner, *How to Raise A Jewish Child, (A Practical Handbook For Family Life)*, New York: Schocken Books, 2008.
- Dinler Tarihi Ansiklopedisi*, İstanbul: Gelişim Yayınları, II/299, 300.
- Ebu Davud, Süleymân b. el-Eş'as es-Sicistânî (ö. 275/888), *es-Sünen*, İstanbul: Çağrı Yayınları, 1981.
- Erdem, Mustafa, "Kıpti Kilisesi Üzerine Bir Araştırma" *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara 1997, Cilt: 36, s. 144.
- Eroğlu, Ahmet Hikmet, "Hıristiyanlığın Bölünme Sürecine Genel Bir Bakış" *Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Ankara 2000, Cilt: 41, s. 310-311.
- Glass, Michael, "The New Testament and Circumcision" <http://www.cirp.org/pages/cultural/glass1/> (19/03/2017)
- Gündüz, Şinasi, *Pavlus Hıristiyanlığın Mimarı*, Ankara: Ankara Okulu Yayınları, 2011.
- Gürkan, Salime Leyla, *Yahudilik*, İstanbul: İsam Yayınları, 2012.
- _____, "Sünnet" *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, İstanbul 2010, C. XXXVIII, s. 155-157.
- Hirsch, Emil G., Kaufmann Kohler, Joseph Jacobs, Aaron Friedenwald, Isaac Broyde, "Circumcision", <http://www.jewishencyclopedia.com/articles/4391-circumcision> (06/05/2016).
- İbn Mace, Ebû Abdillâh Muhammed b. Yezîd el-Kazvînî (ö. 273/886), *es-Sünen*, Kahire, 1954.
- Küçük, Abdurrahman, *Dönmeler (Sabatayistler) Tarihi*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2010.
- Küçük, Abdurrahman - Günay Tümer- Mehmet Alparslan Küçük, *Dinler Tarihi*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2011.

- Küçük, Mehmet Alparslan, *Kutsal Kitap Anlayışı (Yahudilik, Hıristiyanlık ve İslam Örneği)*, Ankara: Berikan Yayınevi, 2009.
- Michel, Thomas, *Hıristiyan Tanrı Bilimine Giriş*, İstanbul: Orhan Basımevi, 1992.
- Nesai, Ebû Abdırrahman Ahmed b. Şu'ayb (ö. 303/915), *es-Sünen*, (Tercüme: A. Muhtar Büyükçınar, Ahmet Tekin, Ömer Faruk Harman, Yaşar Erol) İstanbul: Kalem yayıncılık 1981.
- Örs, Hayrullah, *Musa ve Yahudilik*, İstanbul: Remzi Kitabevi, 1966.
- Robinson, George, *Essential Judaism (A Complete Guide to Beliefs Customs And Rituals)* New York: Atria Paperback, 2000.
- Sarıçioğlu, Ekrem, *Dinlerde Mehdi Tasavvurları*, Samsun: Sidre Yayınları, 1997.
- Sözübir, Selami "Çocuk Hekimleri İçin Sünnet Bilgileri", *Türk Pediatri Araştırmaları*, 2010; Cilt: 45, Özel Sayı, s. 100-103.
- Washofsky, Mark, *Jewish Living, (A Guide to Contemporary Reform Practice)*, New York: URJ Press, 2001.
- Wiet, G. Ewing, Crum W. "Kiptiler", *İslam Ansiklopedisi*, (6), İstanbul 1954.
- Yaşar, Ahmet, "Kaynaklara Göre Sünnet Olmak" *Dokuz Eylül Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, [Prof. Dr. Ömer Yiğitbaşı'na Armağan], 1987, Sayı: 4, s. 419-432.
- Yavuz, Mesut-Türkay Demir-Burak Doğangün, "Sünnetin Çocuk Ruh Sağlığı Üzerine Etkisi: Gözden Geçirme Çalışması", *Türk Psikiyatri Dergisi*, 2012; Cilt: 1, Sayı: 23, s. 63-70.
- <http://www.turkyahudileri.com/content/view/262/223/lang,tr/> (19/12.2015).
- http://www.sevivon.com/index.php?option=com_content&task=view&id=2&Itemid=23#Content (19.12.2015).
- <http://www.israelsjudaica.com/birth-brit.htm> (02/12/2015).